

Józef Misala*
Elżbieta Siek**

ROZWÓJ HANDLU ZAGRANICZNEGO POLSKI Z KRAJAMI UNII EUROPEJSKIEJ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM HANDLU Z POZOSTAŁYMI NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI

Wiele było przyczyn utworzenia po II wojnie światowej trzech Wspólnot Europejskich (Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali – EWWiS, Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej – EWG oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej – Euroatom), które w międzyczasie połączyły się – po odpowiednim rozwoju procesów integracyjnych „w głąb” i „wszerz” – w ramach współczesnej Unii Europejskiej (UE), aktualnie w składzie 27 krajów. Z czysto ekonomicznego punktu widzenia nadzwyczaj istotną przesłanką było przekonanie wielu „ojców” regionalnej integracji gospodarczej na kontynencie europejskim (np. K. Adenauera, J. Monneta czy M. Schumanna), że rozwój wzajemnego handlu może ułatwić szeroko rozumiane porozumienie między krajami Europy. Tak też się działo i z tym mamy do czynienia po dzień dzisiejszy.

Już w latach 50. i 60. XX wieku dostrzegano w Polsce potrzebę integracji handlowej i szerzej rozumianej integracji gospodarczej z pozostałymi krajami Europy, zresztą nie tylko. Znalazło to wyraz w wielu opracowaniach o charakterze czysto teoretycznym, ale także w tzw. praktyce gospodarczej; Polska stopniowo zbliżała się do reszty świata nie tylko zresztą w sferze handlu. Swego rodzaju zwieńczeniem wysiłków w tym zakresie było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej z dniem 1.V.2004.

Głównym celem artykułu jest omówienie rozwoju handlu zagranicznego Polski z pozostałymi krajami członkowskimi obecnej Unii Europejskiej w okresie transformacji oraz sformułowanie pewnych wniosków na przyszłość. Szczególną uwagę zwraca się przy tym na rozwój handlu Polski z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi tejże Unii z Europy Środkowo-Wschodniej w okresie przedakcesyjnym i w pięciu latach po akcesji. Z odpowiedniej analizy wyłącza się z założenia Cypr i Maltę, jako kraje mało porównywalne z Polską. W celu sformułowania odpowiednich wniosków analizuje się odpowiednie osiągnięcia Hiszpanii i Niemiec, które traktuje się w niniejszym artykule jako tzw. kraje referencyjne. Porównanie tychże osiągnięć zmusza niewątpliwie do wielu refleksji.

* prof. zw. dr hab.; Instytut Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie; Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Integracji Regionalnej, Wydział Ekonomiczny Politechniki Radomskiej

** dr; Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Integracji Regionalnej, Wydział Ekonomiczny Politechniki Radomskiej

1. Miejsce krajów Unii Europejskiej w handlu światowym i miejsce Unii Europejskiej w handlu zagranicznym Polski

Ze względu na traktowanie handlu zagranicznego jako podstawy integracji gospodarczej i istotnego czynnika wzrostu gospodarczego krajów Unii Europejskiej oraz kolejne jej rozszerzenia również w 2007 roku, była ona istotnym podmiotem międzynarodowej wymiany towarami i usługami. W 2008 roku udział krajów UE-27 w całkowitym imporcie światowym wyniósł ok. 37%, zaś w całkowitym eksporcie światowym ok. 36% (po wyłączeniu handlu wewnątrzunijnego odpowiednio ok. 18% i 16%). Były to nadal udziały znaczne choć w sumie nawet rozszerzona Unia Europejska traciła pod tym względem w międzyczasie na rzecz wielu krajów świata, zwłaszcza Chin i Indii, czego trudno nie zauważyć przy wnioskowaniu na przyszłość.

Tablica 1 **Struktura geograficzna handlu zagranicznego Polski w wybranych latach okresu 1993-2008 (%)**

Lata	Kraje rozwinięte gospodarczo			Kraje rozwijające się	Kraje Europy Środkowej i Wschodniej oraz b. ZSRR
	Ogółem	UE	EFTA		
Import Polski					
1993	76,3	64,9	3,2	10,3	13,4
1995	74,3	64,6	3,1	10,3	15,6
2000	70,9	61,2	2,2	10,6	18,5
2001	70,0	61,4	2,4	11,9	18,1
2002	70,2	61,7	2,6	12,6	17,2
2003	69,3	61,1	3,0	13,0	17,7
2004	75,9	68,1 ^a	2,6	14,2	9,9
2005	73,3	65,8 ^a	2,7	15,1	11,6
2006	70,9	63,2 ^a	2,8	17,4	11,7
2007	71,1	64,2 ^b	2,1	18,3	10,6 ^c
2008	69,3	61,9	2,2	19,1	11,6 ^c
Eksport Polski					
1993	75,2	69,2	1,6	13,7	11,1
1995	75,1	69,9	1,6	7,7	17,2
2000	76,2	69,7	1,9	6,3	17,4
2001	75,1	69,2	2,5	6,6	18,3
2002	75,1	68,7	2,8	5,9	19,0
2003	75,8	68,8	2,9	5,6	19,6
2004	85,2	79,4 ^a	2,5	5,8	9,0
2005	83,6	74,4 ^a	3,0	6,4	10,0
2006	84,7	77,2 ^a	3,1	6,1	9,2
2007	84,1	78,9 ^b	2,6	6,1	9,8 ^c
2008	83,0	77,8	2,7	6,7	10,3 ^c

^a kraje UE-24 tzn. bez Polski

^b kraje UE-26 tzn. bez Polski, ale z uwzględnieniem Bułgarii i Rumunii

^c bez Bułgarii i Rumunii

Źródło: *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego*, GUS, Warszawa, różne wydania.

Z wielu różnorodnych względów, w tym m.in. z uwagi na specyficzne hołdowanie współcześnie rozwojowi eksportu na rynki krajów rozwiniętych gospodarczo - w tym zwłaszcza na rynki krajów Unii Europejskiej – można mówić o względnie stabilnym rozwoju zdolności Polski do sprzedaży na tych rynkach, choć przecież firmy z tych krajów działają również w wielu krajach szeroko rozumianego Wschodu, co wywołuje m.in. od kilku lat wzrost ich

znaczenia (głównie Chin, Indii i Rosji) w imporcie Polski. Co więcej, po pięciu latach formalnego członkostwa Polski w Unii Europejskiej – co, jak wiadomo, było efektem żmudnego procesu - stosunkowo łatwo wykazać, iż w rozwoju handlu z krajami członkowskimi tejże Unii mamy faktycznie do czynienia z tzw. efektem kreacji handlu, ze wszystkimi tego pozytywnymi skutkami dla wzrostu i rozwoju gospodarczego (por. tabl. 2).

Tablica 2 Współczynniki znaczenia obrotów z krajami Unii Europejskiej w kreacji handlu zagranicznego Polski ogółem w wybranych latach okresu 2000-2008^{a)}

Wyszczególnienie	2000		2003		2004		2006		2007		2008	
	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport
Kraje UE-15	0,4162	0,3775	0,5316	0,4885	0,5602	0,5551	0,5380	0,5760	0,6543	0,8465	0,7601	0,6383
w tym: Niemcy	0,1625	0,1885	0,2123	0,2293	0,2275	0,2460	0,2370	0,2457	0,2701	0,2643	0,3509	0,2596
Kraje UE-9	0,0510	0,0572	0,0539	0,0682	0,0611	0,0918	0,0086	0,1247	0,0588	0,1327	0,1168	0,1498
Kraje UE-24	0,4672	0,4347	0,5855	0,5566	0,6213	0,6470	0,6240	0,7007	0,7130	0,7603	0,6664	0,7852
Kraje UE-26	0,4692	0,4417	0,5890	0,5645	0,6242	0,6568	0,6410	0,7153	0,7209	0,9792	0,8829	0,8057
w tym:												
Bułgaria	0,0017	0,0011	0,0009	0,0014	0,0009	0,0016	0,0030	0,0036	0,0230	0,0420	0,0021	0,0045
Rumunia	0,0014	0,0027	0,0026	0,0064	0,0019	0,0082	0,0060	0,0109	0,0450	0,0149	0,0045	0,0159

^{a)} Obliczono według wzorów

$$\frac{IM^t}{100} \cdot Im_x^t \quad \text{oraz} \quad \frac{EX^t}{100} \cdot Ex_x^t$$

gdzie:

IM^t – udział Polski w imporcie światowym w okresie „t”

EX^t – udział Polski w eksporcie światowym w okresie „t”

IM_x^t – udział importu Polski z danej grupy krajów [kraju] „x” w danym okresie „t” w ogólnym imporcie

EX_x^t – udział eksportu Polski do danej grupy krajów [kraju] „x” w okresie „t”

Źródło: jak w tablicy 1; obliczenia własne.

Z danych tablic 1 i 2 wynika, że znane z rozważań teoretycznych zjawisko kreacji handlu ujawniało się dotychczas (także w okresie przed formalną akcesją) w eksporcie Polski do pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Nie ulega jednakże zarazem wątpliwości, że rozmiary tego zjawiska mogły być w 2008 roku i w kilku poprzednich latach znacznie większe, gdyby te kraje należały do czołówki najszybciej rozwijających się krajów świata i nie były tak dotkliwie dotknięte współczesnym kryzysem gospodarczym, a tak przecież nie było i nie będzie również w najbliższej przyszłości. Inaczej rzecz ujmując, jak zauważają m.in. eksperci Komisji Europejskiej (DG ECFIN 2006), pewną słabością polskiego eksportu jest silna koncentracja na rynkach krajów, z których większość wyróżnia się relatywnie niskim tempem wzrostu gospodarczego. Co więcej, dużej i rosnącej w sumie koncentracji polskiego eksportu na rynki tych krajów towarzyszył przez wiele lat spadek znaczenia eksportu na rynek Rosji, krajów postradzieckich i dynamicznie rozwijających się krajów Azji, które z kolei w coraz większym stopniu penetrują relatywnie nadal chłonny rynek wewnętrzny Polski. Dość dodać, że w 2008 roku łączny udział Rosji i Chin w globalnym imporcie Polski wynosił już ok. 24%, podczas gdy w globalnym jej eksporcie tylko ok. 10%.

Koncentracja handlu, przede wszystkim eksportu na rynkach krajów członkowskich Unii Europejskiej jest typowa dla wszystkich krajów należących do tego ugrupowania, zwłaszcza dla tych które w maju 2004 roku przystąpiły do niego razem z Polską. Większość

z tych nowych krajów członkowskich radzi sobie na rynku rozszerzonej Unii Europejskiej podobnie jak Polska (ściślej – eksporterzy z Polski) w tym sensie, że w dość podobnym tempie wzrastają m.in. ich udziały w globalnym eksporcie wewnątrzunijnym (por. tabl. 3).

Tablica 3 **Udział nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej (UE-10)^{a)} w handlu wzajemnym krajów współczesnej Unii (UE-27) w okresie 2000-2008 (%)**

Rok	Bułgaria	Estonia	Litwa	Łotwa	POLSKA	Rep. Czeska	Rumunia	Słowacja	Słowenia	Węgry	UE-10
IMPORT											
2000	0,2	0,2	0,2	0,1	2,1	1,5	0,5	0,6	0,5	1,3	7,2
2001	0,3	0,2	0,2	0,2	2,2	1,7	0,7	0,7	0,5	1,4	8,1
2002	0,3	0,2	0,3	0,2	2,3	1,7	0,7	0,7	0,5	1,4	8,3
2003	0,3	0,2	0,3	0,2	2,3	1,8	0,8	0,8	0,5	1,5	8,7
2004	0,3	0,2	0,3	0,2	2,7	2,3	0,9	0,9	0,6	1,7	10,1
2005	0,4	0,3	0,3	0,2	2,9	2,3	1,0	1,0	0,6	1,7	10,7
2006	0,4	0,3	0,4	0,3	3,1	2,5	1,1	1,1	0,6	1,8	11,6
2007	0,5	0,3	0,4	0,3	3,4	2,7	1,4	1,3	0,7	1,9	12,9
2008	0,5	0,3	0,5	0,3	3,8	2,8	1,5	1,4	0,7	1,9	13,7
EKSPORT											
2000	0,2	0,2	0,2	0,1	1,5	1,5	0,5	0,6	0,4	1,4	6,6
2001	0,2	0,2	0,2	0,1	1,7	1,7	0,5	0,7	0,4	1,5	7,2
2002	0,2	0,2	0,2	0,1	1,9	1,8	0,6	0,7	0,4	1,6	7,7
2003	0,2	0,2	0,2	0,1	2,0	2,0	0,6	0,9	0,4	1,7	8,3
2004	0,2	0,2	0,2	0,1	2,3	2,3	0,7	0,9	0,4	1,8	9,1
2005	0,3	0,2	0,2	0,1	2,6	2,4	0,7	1,0	0,5	1,8	9,8
2006	0,3	0,2	0,3	0,1	2,8	2,6	0,7	1,2	0,5	1,9	10,6
2007	0,3	0,2	0,3	0,2	3,0	2,9	0,8	1,4	0,6	2,1	11,8
2008	0,3	0,2	0,4	0,2	3,3	3,1	0,9	1,5	0,6	2,1	12,6

^{a)} Pomija się Cypr i Maltę jako kraje specyficzne, mało porównywalne z Polską

Źródło: *External and intra- European Union trade*, selected editions, Eurostat, European Commission, Brussels 2009.

Udział nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w handlu wewnątrzunijnym systematycznie wzrasta. Można nawet zaryzykować stwierdzenie, że owe przyrosty - zróżnicowane w przypadku poszczególnych, analizowanych krajów (a więc bez konsekwentnego nieuwzględniania Cypru i Malty) były szczególnie duże po 2004 roku. Wskazuje to pośrednio na to, iż kolejne rozszerzenia były w sumie pozytywne i korzystne dla wszystkich tych krajów w sensie pojawiania się tzw. nowych strumieni handlu (*trade creation effect*) ze wszystkimi tego pozytywnymi skutkami dla ich wzrostu i rozwoju gospodarczego. Warto jednak od razu dodać, że z wyjątkiem Republiki Czeskiej, Słowacji i Węgier w okresie akcesji (zresztą nie tylko) nowe kraje członkowskie uczestniczyły bardziej aktywnie w wewnątrzunijnym imporcie niż w wewnątrzunijnym eksporcie.

2. Pozycja Polski i pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w handlu wewnątrzunijnym na tle ich potencjału gospodarczego

Po pięciu latach członkostwa w Unii Europejskiej pozycja Polski w handlu wewnątrzunijnym nie kształtowała się zbyt korzystnie. Nadal nie była ona w szczególności proporcjonalna w stosunku do potencjału gospodarczego i to również na tle większości pozostałych nowych krajów członkowskich (por. tabl. 4).

Tablica 4 Udział Polski i wybranych krajów w zasobach, PKB oraz handlu wewnętrznym w 2008 roku(UE-27=100)

Wyszczególnienie	Powierzchnia	Ludność	Skumulowane zasoby zagranicznego kapitału produkcyjnego	PKB w cenach bieżących	Handel wewnętrznym	
					Import	Eksport
Bułgaria	2,5	1,5	0,02	0,2	0,5	0,3
Estonia	1,0	0,3	0,08	0,1	0,3	0,2
Litwa	1,5	0,7	0,02	0,2	0,5	0,4
Łotwa	1,5	0,5	0,01	0,2	0,3	0,2
POLSKA	7,1	7,7	0,27	2,5	3,8	3,3
Republika Czeska	1,8	2,1	0,12	1,0	2,8	3,1
Rumunia	5,4	4,3	0,01	1,0	1,5	0,9
Słowacja	1,1	1,1	0,02	0,4	1,4	1,5
Słowenia	0,5	0,4	0,11	0,3	0,7	0,6
Węgry	2,1	2,0	0,18	0,8	1,9	2,1
Hiszpania	11,5	9,0	7,44	8,5	5,9	4,6
Niemcy	8,1	16,6	17,94	19,7	20,1	23,4
UE-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: jak w tabl. 3 oraz dane GUS i UNCTAD.

W okresie przedakcesyjnym i w okresie akcesji wśród nowych krajów członkowskich Polska dysponowała niewątpliwie największym potencjałem produkcyjnym. W porównaniu chociażby z potencjałem Republiki Czeskiej czy też Węgier uczestniczyła jednak w handlu wewnętrznym, zwłaszcza w wewnętrznym eksporcie, w stosunkowo mniejszym zakresie. W związku z tym, co jest zrozumiałe, w ostatnim z analizowanych lat relatywnie niski – m.in. na tle ww. krajów – był też udział Polski w łącznej wartości PKB krajów członkowskich rozszerzonej Unii Europejskiej. Było to m.in. efektem oddziaływania wielu różnorodnych czynników o charakterze strukturalnym, w tym m.in. struktury handlu zagranicznego Polski z pozostałymi krajami członkowskimi tejże Unii.

3. Kształtowanie się struktury towarowej i rodzajowej wewnętrznego handlu Polski i pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej

Polska i pozostałe nowe kraje członkowskie Unii Europejskiej jako tzw. kraje doganiające (*catching-up countries*) importowały z pozostałych krajów tejże Unii przede wszystkim dobra kapitałochłonne i technologicznie intensywne. W związku z tym na wysokim poziomie (w granicach 0,8-0,9) kształtowały się współczynniki korelacji struktury towarowej i rodzajowej importu Polski z odpowiednimi strukturami importu pozostałych nowych krajów członkowskich z obszaru Unii. Nieco inaczej kształtowała się sytuacja po stronie eksportu, co warto zanalizować bliżej (por. tabl. 5).

Tablica 5 Współczynniki korelacji struktury towarowej wewnątrzunijnego eksportu nowych krajów członkowskich ze strukturą towarową wewnątrzunijnego eksportu Polski w ramach UE-27 w wybranych latach okresu 2000-2008ª według dwucyfrowej klasyfikacji SITC

Wyszczególnienie	2000	2004	2007	2008
Polska – Bułgaria	0,69	0,59	0,69	0,68
Polska – Estonia	0,97	0,97	0,96	0,96
Polska – Litwa	0,52	0,57	0,61	0,19
Polska – Łotwa	0,26	0,34	0,55	0,66
Polska – Republika Czeska	0,96	0,97	0,97	0,98
Polska – Rumunia	0,68	0,71	0,90	0,94
Polska – Słowacja	0,97	0,99	0,98	0,98
Polska – Słowenia	0,98	0,93	0,99	0,99
Polska – Węgry	0,85	0,90	0,92	0,93

^a Wartość współczynnika korelacji mieści się w przedziale [-1, +1], przy czym wskaźnik o wartości +1 oznacza pełną korelację, zaś wskaźnik -1 zupełny brak korelacji.

Źródło: dane Eurostat; obliczenia własne.

Głównie ze względu na zróżnicowanie wyposażenia w podstawowe czynniki wytwórcze i utrzymywanie się nadal pewnych, tradycyjnych kierunków specjalizacji struktura towarowa wewnątrzunijnego eksportu nowych krajów członkowskich Unii była również w 2008 roku odmienna od odpowiedniej struktury wewnątrzunijnego importu. W tymże roku stopień podobieństwa analizowanych struktur eksportu był jednak zazwyczaj znacznie wyższy niż jeszcze kilka lat wcześniej. Podobnie można ocenić proces kształtowania się struktur rodzajowych eksportu nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w ramach UE-27 (por. tabl. 6).

Tablica 6 Współczynniki korelacji struktury rodzajowej wewnątrzunijnego eksportu nowych krajów członkowskich ze strukturą rodzajową wewnątrzunijnego eksportu Polski w ramach UE-27 w wybranych latach okresu 2000-2008^a

Wyszczególnienie	2000	2004	2007	2008
Polska – Bułgaria	0,90	0,86	0,92	0,94
Polska – Estonia	-0,11	0,15	0,66	0,57
Polska – Litwa	0,35	0,15	0,04	-0,17
Polska – Łotwa	0,39	0,36	0,72	0,25
Polska – Republika Czeska	0,87	0,72	0,70	0,65
Polska – Rumunia	0,79	0,80	0,87	0,81
Polska – Słowacja	0,66	0,74	0,55	0,51
Polska – Słowenia	0,88	0,87	0,89	0,89
Polska – Węgry	-0,17	-0,14	-0,01	-0,19

^a obliczono według klucza przedstawionego w Weresa (red., 2006).

Źródło: jak w tabl. 5.

Jedną z charakterystycznych cech rozwoju wewnątrzunijnego eksportu nowych krajów członkowskich Unii był postępujący w sumie proces zbieżności jego struktur. Nawet jednak w ostatnim z analizowanych lat nie były one jednak zupełnie podobne. Z punktu widzenia Polski najbardziej odmienne były struktury odpowiedniego eksportu krajów nadbałtyckich oraz Węgier. W porównaniu z Polską kraje nadbałtyckie, zwłaszcza Litwa i Łotwa, eksportowały na rynek pozostałych krajów rozszerzonej Unii Europejskiej zdecydowanie więcej wyrobów surowco- i pracochłonnych, zaś Republika Czeska czy Węgry zdecydowanie więcej wyrobów technologicznie intensywnych, zwłaszcza trudnych do imitowania. Wszystko to znaj-

dowało swoje odzwierciedlenie w kształtowaniu się współczynników korelacji ujawnionych przewag względnych Polski i pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej (por. tabl. 7).

Tablica 7 Współczynniki korelacji ujawnionych przewag względnych^{a)} nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej ze strukturą ujawnionych przewag względnych Polski w handlu wewnątrzunijnym w wybranych latach okresu 2000-2008

Wyszczególnienie	2000	2004	2007	2008
Polska – Bułgaria	0,37	0,11	0,92	0,54
Polska – Estonia	-0,72	-0,63	0,43	-0,01
Polska – Litwa	-0,26	-0,63	0,54	0,23
Polska – Łotwa	-0,17	-0,21	0,63	0,25
Polska – Republika Czeska	0,78	0,88	0,07	0,72
Polska – Rumunia	0,11	-0,08	0,86	0,52
Polska – Słowacja	0,38	0,15	-0,12	0,25
Polska – Słowenia	0,90	0,93	0,23	0,01
Polska – Węgry	-1,0	-0,77	-0,75	-0,03

^{a)} Wskaźniki RCA_i obliczono przy dwucyfrowej dezagregacji danych według klasyfikacji SITC zgodnie z następującym wzorem:

$$RCA_i = \ln \left[\frac{x_{ij}^k}{m_{ij}^k} : \frac{X_j^k}{M_j^k} \right]$$

gdzie:

x_{ij}^k – wartość eksportu grupy towarów „i” z kraju „k” do ugrupowania „j”

m_{ij}^k – wartość importu grupy towarów „i” z kraju „k” z ugrupowania „j”

X_j^k – wartość globalnego eksportu kraju „k” do ugrupowania „j”

M_j^k – wartość globalnego importu kraju „k” z ugrupowania „j”

Źródło: jak w tablicy 5.

W całym analizowanym okresie struktura ujawnionych przewag względnych Polski i pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w handlu wewnątrzunijnym zmieniała się. Obserwowano nawet wyraźne podobieństwo ewolucji struktury owych przewag i/lub ich braku głównie w zakresie dóbr surowcochłonnych (częściowo także pracochłonnych). Obserwowano także nadrabianie dystansu w zakresie dóbr technologicznie intensywnych i to nawet trudnych do imitowania. Z tego punktu widzenia na korzyść wyróżniały się zwłaszcza Węgry, Słowenia, Słowacja i Republika Czeska (por. tabl. 8).

Tablica 8 Wskaźniki ujawnionej przewagi względnej (RCA_i) w handlu wewnątrzunijnym nowych krajów członkowskich w ramach UE-27 według chłonności czynników wytwórczych w wybranych latach okresu 2000-2008^{a)}

Kraj	Rok	Rodzaje wyrobów					Średnia zwykła
		Surowcochłonne	Pracochłonne	Kapitałochłonne	Technologicznie intensywne		
					Łatwe do imitowania	Trudne do imitowania	
Bułgaria	2000	0,43	0,19	0,29	- 1,32	- 0,65	- 0,21
	2004	0,47	0,39	- 0,06	- 1,31	- 0,50	- 0,20
	2007	0,24	0,38	0,15	- 1,14	- 0,32	- 0,14
	2008	0,19	0,32	0,21	-0,93	-0,39	-0,12
Estonia	2000	0,47	0,23	- 1,39	0,92	- 1,15	- 0,18
	2004	0,30	0,35	- 0,63	0,43	- 0,63	- 0,05
	2007	0,19	0,33	- 0,40	- 0,19	- 0,11	- 0,04
	2008	0,02	0,39	-0,40	-0,10	-0,06	-0,03

Kraj	Rok	Rodzaje wyrobów					Średnia zwykła
		Surowcochłonne	Pracochłonne	Kapitałochłonne	Technologicznie intensywne		
					Łatwe do imitowania	Trudne do imitowania	
Litwa	2000	1,20	0,15	- 1,48	- 1,36	- 0,65	- 0,43
	2004	1,43	0,23	- 1,41	- 0,97	- 0,72	- 0,29
	2007	1,16	0,23	- 1,10	- 0,91	- 0,21	- 0,17
	2008	1,15	0,02	-1,08	-0,99	-0,52	-0,28
Łotwa	2000	1,02	0,27	- 0,88	- 1,31	- 1,32	- 0,44
	2004	0,72	0,31	- 0,35	- 1,11	- 1,10	- 0,31
	2007	0,73	0,12	- 0,16	- 0,37	- 1,00	- 0,14
	2008	0,33	0,13	0,05	-0,23	-0,80	-0,10
POLSKA	2000	- 0,75	0,73	0,68	- 0,77	0,37	0,05
	2004	- 1,05	0,59	0,98	- 0,51	0,28	0,06
	2007	0,30	0,27	0,21	- 0,54	- 0,15	0,02
	2008	0,24	0,27	0,07	-0,45	-0,20	-0,01
Republika Czeska	2000	- 0,07	0,24	0,23	- 0,62	- 0,15	- 0,07
	2004	- 0,23	0,08	0,13	- 0,03	- 0,09	- 0,03
	2007	- 0,24	0,08	0,11	- 0,05	- 0,07	- 0,03
	2008	-0,17	0,07	0,06	0,02	-0,05	-0,02
Rumunia	2000	0,38	0,27	- 0,07	- 0,58	- 0,53	- 0,11
	2004	0,41	0,34	- 0,42	- 0,95	- 0,16	- 0,16
	2007	0,12	0,38	- 0,21	- 1,15	0,02	- 0,17
	2008	0,11	0,28	-0,14	-0,83	0,09	-0,10
Słowacja	2000	0,22	0,04	0,38	- 0,62	- 0,39	- 0,07
	2004	0,20	0,00	0,27	- 0,32	- 0,32	- 0,03
	2007	0,03	- 0,06	0,18	0,26	- 0,42	0,00
	2008	-0,03	-0,07	0,12	0,27	-0,36	-0,01
Słowenia	2000	- 1,60	0,37	0,16	- 0,65	0,12	- 0,32
	2004	- 1,43	0,33	0,12	- 0,66	0,20	- 0,29
	2007	- 0,84	0,17	0,28	- 0,58	0,10	- 0,17
	2008	-0,83	0,16	0,30	-0,43	0,10	-0,14
Węgry	2000	0,41	- 0,25	- 0,23	0,42	- 0,11	0,05
	2004	0,13	- 0,36	- 0,41	0,41	0,00	- 0,01
	2007	0,13	- 0,41	- 0,23	0,39	0,05	- 0,01
	2008	0,11	-0,38	-0,22	0,40	0,02	-0,01

^a wyjaśnienia jak w tablicach 5 i 6

Źródło: jak w tabl. 5.

W trudnym okresie przedakcesyjnym i w okresie formalnego członkostwa w każdym z nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w procesie rozwoju handlu wewnątrzunijnego starano się wykorzystywać przewagi komparatywne związane z dysponowaniem określonymi zasobami naturalnymi (np. ujawnione przewagi względne Bułgarii, Rumunii, Węgier i krajów nadbałtyckich – *notabene* głównie w zakresie wyrobów ziemiochłonnych, surowcochłonnych oraz w zakresie wyrobów pracochłonnych). Ale zarazem w mniejszym lub większym stopniu, starano się tworzyć nowe przewagi komparatywne o charakterze dynamicznym, głównie zaś w zakresie wyrobów kapitałochłonnych i technologicznie intensywnych. Pod względem temp procesu tworzenia tychże przewag Polska ustępowała zdecydowanie wielu nowym krajom członkowskim (por. tabl. 10).

Tablica 9 **Udział wyrobów kapitałochłonnych i technologicznie intensywnych w globalnym eksporcie poszczególnych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w ramach UE-27 w 2008 roku (%)**

Kraje	Wyroby kapitałochłonne	Wyroby technologicznie intensywne		Razem
		Łatwe do imitowania	Trudne do imitowania	
Bułgaria	27,72	5,58	17,11	50,41
Estonia	16,38	10,63	20,83	47,84
Litwa	8,18	6,74	12,04	26,96
Łotwa	22,48	11,81	8,33	42,62
POLSKA	26,87	11,24	20,24	58,35
Republika Czeska	26,39	17,43	25,20	69,03
Rumunia	21,28	6,33	27,17	55,78
Słowacja	30,76	20,49	16,79	68,04
Słowenia	36,54	8,06	24,47	69,07
Węgry	17,38	22,41	35,06	74,85

Źródło: jak w tablicy 5.

W 2008 roku, ale także w kilku poprzednich latach, Polska ustępowała zdecydowanie Węgrom, Słowenii, Republice Czeskiej oraz Słowacji pod względem udziału w eksporcie wewnątrzunijnym (także w eksporcie ogółem) wyrobów kapitałochłonnych i technologicznie intensywnych. Po prostu, w tychże krajach – m.in. wskutek umiejętnego wykorzystania tzw. powiązań wstecznych (*backward linkages*) oraz powiązań „do przodu” (*forward linkages*) w zakresie międzynarodowych przepływów kapitału i wiedzy technicznej – w szybszym tempie i bardziej skutecznie udało się przechodzić od uwarunkowanych głównie zasobami naturalnymi tzw. komparatywnymi przewagami statycznymi do kreowania przewag typu dynamicznego określanymi w literaturze fachowej mianem endogenicznych przewag konkurencyjnych (*endogenous dynamic competitive advantages*)¹.

4. Rozwój handlu Polski z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej; główne tendencje i cechy charakterystyczne

Dzisiaj nie ulega już większej wątpliwości to, że przywódcy krajów – rdzenia Unii Europejskiej decydując się na jej dalsze poszerzenia wśród wielu warunków ich urzeczywistnienia (np. spełnienie tzw. kryteriów kopenhaskich, zwłaszcza przestrzegania zasad demokracji życia gospodarczego i sprostania podstawowym wymogom konkurowania w skali Unii) wyraźnie sugerowali przywódcom krajów aplikujących o członkostwo w Unii jakby wzajemne sprawdzenie własnych zdolności ekonomicznych w ramach luźniejszych regionalnych ugrupowań integracyjnych w postaci stref wolnego handlu². Faktycznie w 1992 roku taka strefa powstała pod nazwą Środkowoeuropejskiej Strefy Wolnego Handlu (CEFTA – *Central European Free Trade Association*). Początkowo należały do niej wyłącznie Polska, dawna Czechosłowacja i Węgry. W międzyczasie do CEFTA dołączyły m.in. Słowenia oraz Bułgaria i

¹ Na te tematy zob. też dalej.

² Ibidem, zwłaszcza w pkt. 4.3.

Rumunia, które to kraje wchodziły jednocześnie w skład UE-27. Decyzje o kolejnych rozszerzeniach Unii w 2004 i 2007 roku jakby potwierdzały słuszność długookresowego spojrzenia przywódców rdzenia współczesnej Unii Europejskiej i członków jej organu wykonawczego w postaci Komisji UE (ale także członków Parlamentu Europejskiego).

4.1. Rozwój oraz miejsce i znaczenie handlu Polski z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej

Z formalnego punktu widzenia o rozwoju tzw. handlu wewnątrzunijnego Polski (*EU - intra trade*), a także o odpowiednich jego skutkach można mówić dopiero począwszy od 1 maja 2004 roku. Jak jednak wiadomo, owo formalne członkostwo było poprzedzone przyjęciem wielu rozwiązań instytucjonalno-instrumentalnych oraz realizacją wielu procesów dostosowawczych i to nie tylko we współpracy gospodarczej z krajami tzw. starej Unii (UE-15). Można sobie zatem pozwolić na swego rodzaju „zabieg teoretyczno-analityczny”, którego istota sprowadza się do obserwacji handlu Polski z krajami Unii Europejskiej od 2000 roku, od którego dysponujemy odpowiednimi porównywalnymi danymi statystycznymi. Przy realizacji tego „zabiegu” niezbędne jest jednak odróżnianie trzech specyficznych sytuacji (przypadków), a ściślej wewnątrzunijnego handlu Polski z Unią Europejską w składzie 15 krajów (*EU15 intra trade*), 25 krajów (*EU25 intra trade*) i wreszcie 27 krajów (*EU27 intra trade*).

Rozmiary teoretycznego handlu wewnątrzunijnego Polski z krajami UE-15 były w 2000 roku stosunkowo niewielkie zarówno w imporcie (ok. 32 494 mln €), jak i – przede wszystkim – w eksporcie (ok. 24 037 mln €). Stosunkowo niewielkie były też wtedy rozmiary obrotów z obecnymi krajami członkowskimi tejże Unii. W miarę upływu czasu wartość odpowiednich obrotów wyraźnie jednak rosła (por. tabl. 10).

Tablica 10 **Udział Rozmiary i dynamika handlu wewnątrzunijnego Polski w okresie 2000-2008 (mln € i %)**

Lata	Import Polski				Eksport Polski			
	Rozmiary w mln €		Dynamika (rok poprzedni=100) w %		Rozmiary w mln €		Dynamika (rok poprzedni=100) w %	
	UE-15	UE-27	UE-15	UE-27	UE-15	UE-27	UE-15	UE-27
2000	32 459,3	36 601,9	116,8	117,8	24 018,2	27 913,9	132,8	133,2
2001	34 390,8	39 044,9	106,0	106,7	27 823,7	32 631,8	115,8	116,9
2002	36 069,0	40 760,4	104,9	104,4	29 915,3	35 299,8	107,5	108,2
2003	36 892,9	42 009,4	102,3	103,1	32 710,1	38 931,6	109,3	110,3
2004	47 301,3	54 310,0	128,2	129,3	40 600,9	48 463,3	124,1	124,5
2005	53 445,9	61 539,8	113,0	113,3	46 730,3	56 520,6	115,1	116,6
2006	62 333,2	72 008,9	116,6	117,0	55 704,4	68 944,4	119,2	122,1
2007	74 627,3	86 405,1	119,7	120,0	63 742,6	79 671,2	114,4	115,5
2008	-	88 171,1	-	114,2	-	90 456,0	-	112,6

Źródło: dane Eurostat i GUS; obliczenia własne.

W analizowanym okresie tempo wzrostu obrotów Polski z krajami UE-15 i z krajami UE-27 (a zatem także z krajami UE-25) było wyraźnie skorelowane ze sobą. W przypadku wewnątrzunijnego importu Polski odpowiedni współczynnik korelacji (tzn. przy porównaniach importu z UE-15 i UE-27, a raczej UE-26) wynosił wtedy 0,99, zaś w przypadku eksportu 1,00. Generowanie (kreacja) nowych strumieni handlu dokonywała się zatem w zasadzie w sposób równomierny i to raczej szybciej w okresie 2005-2008 niż w okresie 2000-2004, co można tylko częściowo tłumaczyć wzrostem wtedy cen w handlu międzynarodowym. Istotne znaczenie miały bowiem dodatkowo inne czynniki, a tym m.in. zmiany poziomu kursu waluty narodowej. Rzecz charakterystyczna, że te zmiany były zasadniczo odmienne jeśli brać pod uwagę okres przedakcesyjny – z jednej strony oraz okres bezpośrednio po akcesji – z drugiej.

W okresie przed akcesją Polski do Unii Europejskiej (od 2000 roku do początków 2004 roku) obserwowano deprecjację nominalnego i efektywnego kursu złotego (tzw. kursu korygowanego zmianami kosztów pracy), co w warunkach znacznego bezrobocia i dekonunktury sprzyjało wzrostowi produkcji i eksportu w Polsce, nie powodującego w zasadzie nasilenia inflacji. Odwrócenie trendu kursu waluty narodowej nastąpiło po akcesji Polski do Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Od drugiego kwartału tegoż roku do trzeciego kwartału 2008 roku, głównie wskutek wzrostu rozmiarów napływu zagranicznego kapitału do Polski w postaci zagranicznych inwestycji bezpośrednich i różnorodnych funduszy unijnych, obserwowano mianowicie aprecjację nominalnego i realnego kursu złotego. Utrudniało to bieżącą dynamizację polskiego eksportu wrażliwego przecież na zmiany poziomu kursu. Ale zarazem podwyżki kursu walutowego łagodziły w tym czasie negatywne skutki wzrostu światowych cen paliw i żywności na poziomie cen krajowych, zaś – przynajmniej zgodnie z odpowiednim dorobkiem teoretycznym – wzmożony napływ zagranicznego kapitału mógł – w każdym razie powinien – sprzyjać wzrostowi poziomu międzynarodowej zdolności konkurencyjnej i międzynarodowej bieżącej konkurencyjności gospodarki narodowej Polski. Inna sprawa, że pod koniec 2008 roku, głównie wskutek załamania cen żywności i energii oraz spadku popytu zewnętrznego (częściowo także wewnętrznego) obserwowano ponowną, nagłą i znaczną deprecjację nominalnego i realnego efektywnego kursu złotego, co oddziaływało stabilizująco na poziom produkcji i eksportu w Polsce (w tym eksportu na rynki pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej) i to przy ograniczonych skutkach inflacyjnych. W warunkach rozprzestrzeniającego się ogólnoswiatowego kryzysu finansowego i gospodarczego były to zmiany korzystne, ale raczej tylko w ujęciu krótkookresowym. Do tej pory ujawiły się bowiem w Polsce tylko w ograniczonym zakresie skutki wielu strukturalnych mankamentów gospodarki narodowej, w tym handlu zagranicznego.

Do tego warto dodać kilka innych uwag. Otóż, jak twierdzi D. Rosati (2009) głównymi przyczynami względnie dużej odporności Polski na bieżący kryzys gospodarczy nie były

wcale: a) relatywnie niska zależność od handlu zagranicznego oraz b) relatywnie niski poziom rozwoju sektora finansowego. Według niego, najważniejszym czynnikiem wpływającym na rozwój kryzysu było kształtowanie się nierównowagi wewnętrznej i zewnętrznej, a ściślej jej narastanie i stopień finansowania napływem płynnego kapitału zagranicznego; z tych punktów widzenia sytuacja w Polsce kształtowała się względnie dobrze, ale przecież – nawet w warunkach dobrze rozwiniętego systemu nadzoru bankowego – pogorszyła się zdecydowanie w 2009 roku, kiedy to – jak się wydaje – mechanizmy działania tzw. deficytów bliźniaczych zaczęły funkcjonować ze zwiększoną siłą i czego negatywne skutki mogą się ujawnić już stosunkowo niedługo³. Tak czy inaczej, miejsce i znaczenie Polski w handlu wewnątrzunijnym było dotychczas niewielkie (w 2008 roku 3,8% wewnątrzunijnego importu i 3,3% wewnątrzunijnego eksportu). Podobnie można ocenić udział Polski we wzajemnym handlu nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej, choć trudno nie dostrzegać wzrostu jego znaczenia (por. tabl. 11).

Tablica 11 **Udział nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w handlu zagranicznym Polski w wybranych latach okresu 2000-2008 (%)**

Wyszczególnienie	Import Polski			Eksport Polski		
	2000	2005	2008	2000	2005	2008
Bułgaria	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Estonia	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Litwa	0,6	0,6	0,5	1,7	1,4	1,6
Łotwa	0,1	0,3	0,1	0,6	0,6	0,7
Republika Czeska	3,1	3,6	3,8	3,7	4,6	5,7
Rumunia	0,2	0,5	0,5	0,5	1,1	1,6
Słowacja	1,4	1,8	1,9	1,3	1,9	2,4
Słowenia	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4
Węgry	1,5	1,8	1,9	2,0	2,8	2,8
Razem ww.	7,6	9,4	9,4	10,6	13,1	15,6

Źródło: Comtrade Database; obliczenia własne.

W analizowanym okresie, m.in. wskutek pogłębiania się subregionalnej integracji w ramach CEFTA, znaczenie obrotów zagranicznych Polski z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej wyraźnie rosło. Dotyczyło to zwłaszcza eksportu Polski⁴. Tym niemniej, nawet w ostatnim z analizowanych lat udział handlu zagranicznego Polski z tymi krajami stanowił śladową część handlu światowego (ok. 0,02%), a nawet handlu wzajemnego w ramach rozszerzonej Unii Europejskiej (ok. 0,4%). Tym niemniej – jak starano się udowodnić wcześniej – warto było tenże handel rozwijać. Wiadomo zarazem, że rozwijał się on w zróżnicowanym tempie w stosunkach z poszczególnymi krajami, o czym – zwłaszcza po 2005 roku – decydowały znowu głównie czynniki o charakterze strukturalnym.

³ Na te tematy zob. szerzej Misala (2008) oraz cytowana tam literatura fachowa.

⁴ Szerzej na te tematy zob. m.in. Bożyk (1999); Molendowski (2007), Miklaszewski, Molendowski (red., 2009). Zob. także Bąk, Wojtkowska-Łodej (red., 2009).

4.2. Struktura towarowa i rodzajowa obrotów Polski z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej oraz kształtowanie się ujawnionych przewag względnych

Handel Polski z tzw. nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej rozwijał się przez wieki, ale z wielu różnorodnych, zrozumiałych względów nabrał szczególnego znaczenia na przełomie XX i XXI wieku. Wtedy to też zasadniczo zmieniła się m.in. struktura towarowa obrotów handlowych Polski z tymi krajami i to również w porównaniu z tą, która była charakterystyczna dla okresu funkcjonowania byłej Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej opartej na zasadzie międzygałęziowej komplementarności między byłym Związkiem Radzieckim i krajami satelickimi. W międzyczasie, ściślej po 1989 roku, obserwowano m.in. wzrost znaczenia komplementarności wewnątrzgałęziowej między tzw. średnimi i małymi krajami członkowskimi byłej RWPG, w tym m.in. między Polską i pozostałymi. Zarazem w ujęciu towarowym (według jednocyfrowej klasyfikacji SITC) wymiana handlowa Polski z każdym z tych krajów wyróżniała się pewną specyfiką, o czym świadczy chociażby kształtowanie się wskaźników ujawnionej przewagi względnej RCA_i w handlu Polski z tymi krajami w 2008 roku (por. tabl. 12).

Tablica 12 Współczynniki ujawnionych przewag względnych (RCA_i) handlu Polski z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej w 2008 roku^{a)}

Wyszczególnienie	Bułgaria	Estonia	Litwa	Łotwa	Rep. Czeska	Rumunia	Słowacja	Słowenia	Węgry
żywność i zwierzęta żywe	0,84	0,60	0,45	0,94	0,37	1,86	0,62	1,58	0,21
napoje i tytoń	-1,10	8,28	-0,38	0,11	0,63	-0,39	3,03	7,11	1,79
surowce niejadalne z wyjątkiem paliw	0,73	-2,18	-0,96	-1,53	-0,54	0,74	-0,55	0,77	-0,80
paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	7,42	2,83	-2,52	-1,78	0,18	4,30	-0,29	2,01	-0,26
oleje, tłuszcze, woski zwierzęce i roślinne	3,36	-1,50	-0,75	2,68	0,81	-0,94	3,07	-2,35	-0,39
chemikalia i produkty pokrewne	1,51	0,34	-0,48	1,39	-0,33	0,15	-0,15	-0,86	-0,88
towary przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca	-0,92	-0,84	0,46	-1,05	-0,10	-0,31	-0,21	0,23	0,11
maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	0,76	0,25	0,81	1,32	-0,15	-0,54	-0,09	-0,08	0,00
różne wyroby przemysłowe	-0,30	0,41	0,31	0,89	0,63	0,05	1,27	0,41	0,72
towary i transakcje niesklasyfikowane	4,18	1,75	0,81	-1,98	-0,77	2,33	-8,12	-0,11	-5,59
średnia zwykła	1,65	0,99	-0,23	0,10	0,07	0,73	-0,14	0,87	-0,51

a) wyjaśnienia jak w tabl. 6 i 7.

Źródło: Comtrade Database; obliczenia własne.

Zróźnicowanie struktur ujawnionych przewag względnych (także ich braku) w handlu Polski z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej widać szczególnie wyraźnie, jeśli brać pod uwagę ich ujęcie w przekroju rodzajowym, a ściślej – według zasobo-

chłonności wymienianych produktów. Tak podchodząc do zagadnienia łatwiej też wskazać na pewne tendencje rozwojowe kształtowania się tych struktur (por. tabl. 13).

Tablica 13 Kształtowanie się współczynników ujawnionych przewag względnych (RCA_i) w handlu Polski z pozostałymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej w wybranych latach okresu 2000-2008^{a)}

Kraj	Rok	Rodzaje wyrobów				
		Surowcochłonne	Pracochłonne	Kapitałochłonne	Technologicznie intensywne	
					Łatwe do imitowania	Trudne do imitowania
Bułgaria	2000	1,06	0,75	-1,84	0,57	-0,31
	2005	0,41	0,07	-1,02	1,43	0,09
	2008	1,16	0,05	-1,02	1,49	0,31
Estonia	2000	0,49	-0,04	1,23	-2,06	0,61
	2005	-0,47	-0,11	0,04	0,76	0,51
	2008	0,67	-0,03	-0,55	0,02	0,40
Litwa	2000	-1,91	0,98	4,36	1,90	1,18
	2005	-1,46	0,73	1,77	0,28	1,12
	2008	-0,60	0,41	0,69	-0,16	0,29
Łotwa	2000	0,53	-0,47	-0,24	3,33	1,08
	2005	-1,44	0,67	1,47	2,07	1,63
	2008	0,10	-0,07	-0,75	0,89	1,64
Republika Czeska	2000	0,43	-0,12	0,00	0,13	-0,49
	2005	0,55	0,08	-0,15	0,08	-0,53
	2008	-0,01	0,13	0,07	-0,15	-0,20
Rumunia	2000	0,41	0,44	-0,66	1,52	-0,95
	2005	1,55	0,30	-0,58	0,98	-0,74
	2008	2,36	0,21	-0,32	0,71	-1,09
Słowacja	2000	-0,09	0,56	-0,13	0,27	-0,62
	2005	0,16	0,72	-0,42	-0,14	-0,35
	2008	-0,19	0,78	-0,10	-0,38	-0,17
Słowenia	2000	1,98	0,17	0,43	-1,14	-0,14
	2005	2,09	0,31	0,33	-0,72	-0,46
	2008	1,23	0,04	0,82	-1,13	-0,41
Węgry	2000	-0,14	0,29	1,22	-1,45	-0,80
	2005	0,46	0,47	0,93	-1,34	-0,45
	2008	0,04	0,48	0,58	-0,61	-0,50
ww. kraje średnia zwykła	2000	0,31	0,30	0,49	0,34	-0,05
	2005	0,21	0,36	0,26	0,38	0,09
	2008	0,53	0,22	-0,06	0,08	0,03

^{a)} wyjaśnienia jak w tablicach 6 i 7.

Źródło: jak w tabl. 12.

Z analizy kształtowania się wskaźników ujawnionych przewag względnych (RCA_i) wynika jednoznacznie, że wymiana handlowa Polski z pozostałymi, nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej (pomijając Cypr i Maltę) miała głównie charakter międzygałęziowy. Sytuacja kształtowała się przy tym w sposób zróżnicowany w obrotach Polski z każdym z analizowanych krajów i to zarówno w okresie przedakcesyjnym, jak i w okresie członkostwa w Unii Europejskiej. Ogólnie rzecz biorąc, w okresie członkostwa, w obrotach Polski z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej zwiększała się względna przewaga eksporterów z kraju w zakresie dóbr surowcochłonnych, przy zmniejszaniu się tejże przewagi w zakresie dóbr pracochłonnych i technologicznie intensywnych. Co więcej, w obrotach z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej Polska nie dysponowała w 2008 roku w obrotach z nimi ujawnioną przewagą komparatywną w obrotach wy-

robami kapitałochłonnymi. Stopień tej przewagi wykazywanej jeszcze w 2005 roku zmienił się na jej brak w ostatnim z analizowanych lat.

4.3. Kształtowanie się intensywności i struktury handlu wewnątrzgałęziowego

Współcześnie nie ulega żadnej wątpliwości, że decyzje o powołaniu CEFTA, a następnie jej rozszerzeniu o kolejne kraje członkowskie oraz wprowadzeniu i stopniowym przyspieszeniu procesu liberalizacji obrotów były ważnym czynnikiem umożliwiającym intensyfikację ich wzajemnych powiązań handlowych. Ta intensyfikacja była w znacznej mierze rezultatem zmian struktury obrotów, w tym pogłębiania wewnątrzgałęziowego podziału pracy⁵. Dotyczyło to również handlu Polski z tymi krajami, zwłaszcza niektórymi z nich. W mniejszym stopniu dotyczyło to obrotów Polski z krajami utworzonej z inicjatywy UE w 1993 roku Bałtyckiej Strefy Wolnego Handlu (*BAFTA – Baltic Free Trade Area*) w skład której weszły Estonia, Litwa i Łotwa⁶ (por. tabl. 14).

Tablica 14 Kształtowanie się współczynników intensywności wewnątrzgałęziowego podziału pracy (IIT_i) w handlu Polski z pozostałymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej w wybranych latach okresu 2000-2008 przy dwucyfrowej dezagregacji danych według klasyfikacji SITC^{a)}

Kraj	Rok	Rodzaje wyrobów				
		Surowcochłonne	Pracochłonne	Kapitałochłonne	Technologicznie intensywne	
					Łatwe do imitowania	Trudne do imitowania
Bułgaria	2000	0,25	0,33	0,56	0,38	0,72
	2005	0,60	0,75	0,71	0,27	0,75
	2008	0,29	0,69	0,79	0,22	0,57
Estonia	2000	0,40	0,60	0,21	0,47	0,36
	2005	0,53	0,40	0,36	0,19	0,24
	2008	0,19	0,35	0,53	0,34	0,24
Litwa	2000	0,45	0,32	0,01	0,14	0,27
	2005	0,64	0,39	0,16	0,54	0,28
	2008	0,87	0,44	0,35	0,66	0,48
Łotwa	2000	0,18	0,42	0,35	0,01	0,11
	2005	0,67	0,38	0,19	0,11	0,17
	2008	0,34	0,39	0,65	0,17	0,08
Republika Czeska	2000	0,92	0,81	0,87	0,93	0,64
	2005	0,68	0,91	0,98	0,91	0,79
	2008	0,87	0,80	0,83	0,94	0,97
Rumunia	2000	0,68	0,67	0,80	0,29	0,66
	2005	0,18	0,51	0,91	0,30	0,98
	2008	0,07	0,46	0,68	0,31	0,95
Słowacja	2000	0,70	0,99	0,68	0,87	0,48
	2005	0,97	0,70	0,75	0,88	0,78
	2008	0,93	0,61	0,97	0,83	0,94
Słowenia	2000	0,42	0,76	0,88	0,28	0,62
	2005	0,32	0,95	0,96	0,49	0,59
	2008	0,57	0,86	0,75	0,38	0,65
Węgry	2000	0,84	0,95	0,52	0,33	0,55
	2005	0,62	0,62	0,44	0,53	0,94
	2008	0,86	0,65	0,61	0,82	0,87

⁵ Szerzej na te tematy zob. Molendowski (2007) oraz cytowana tam literatura fachowa.

⁶ Ibidem. Zob. także Miklaszewski, Molendowski (red., 2009).

Kraj	Rok	Rodzaje wyrobów				
		Surowcochłonne	Pracochłonne	Kapitałochłonne	Technologicznie intensywne	
						Łatwe do imitowania
ww. kraje	2000	0,54	0,65	0,54	0,41	0,49
średnia zwykła	2005	0,58	0,62	0,61	0,47	0,61
	2008	0,55	0,58	0,68	0,52	0,64

^a wskaźniki obliczono według wzoru:

$$IT_i = \frac{(x_i + m_i) - |x_i - m_i|}{(x_i + m_i)}$$

Gdzie oznaczenia jak w przypisach do tabl. 7.

Źródło: jak w tabl. 12.

Mimo wcześniejszych postępów regionalnej integracji wszystkich analizowanych krajów w ramach CEFTA i BAFTA oraz ich kilkuletniego członkostwa w Unii Europejskiej średni poziom intensywności handlu wewnątrzgałęziowego Polski z nimi jest nadal względnie niski. Istotne jest zarazem jednak to, że zmiany struktury tego typu handlu następują w zasadzie zgodnie z odpowiednimi rozważaniami teoretycznymi. W całym analizowanym okresie mamy właściwie do czynienia ze spadkiem intensywności wewnątrzgałęziowego handlu Polski z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej w zakresie wyrobów surowcochłonnych, a zwłaszcza pracochłonnych, natomiast z wyraźnym wzrostem jego intensywności w zakresie wyrobów kapitałochłonnych oraz technologicznie intensywnych, w tym – nawet w szczególności – trudnych do imitowania. Warto dalej podkreślić, że intensywność handlu wewnątrzgałęziowego kształtuje się nadal na stosunkowo najwyższym poziomie w obrotach Polski z południowymi sąsiadami oraz z Węgrami i Słowenią (por. tabl. 15).

Tablica 15 **Udział nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej w handlu zagranicznym Polski w wybranych latach okresu 2000-2008 (%)**

Wyszczególnienie	2000	2005	2006	2007	2008
Bułgaria	0,45	0,62	0,56	0,54	0,51
Estonia	0,41	0,34	0,29	0,28	0,33
Litwa	0,24	0,40	0,49	0,55	0,56
Łotwa	0,21	0,31	0,22	0,32	0,32
Republika Czeska	0,83	0,85	0,83	0,86	0,88
Rumunia	0,62	0,58	0,55	0,46	0,49
Słowacja	0,74	0,82	0,86	0,83	0,86
Słowenia	0,59	0,66	0,67	0,64	0,64
Węgry	0,64	0,63	0,76	0,83	0,76
Razem ww.	0,53	0,58	0,58	0,59	0,59

Źródło: jak w tabl. 12.

W świetle powyższych faktów nie może dziwić, że spośród nowych krajów członkowskich UE właśnie Republika Czeska, Słowacja, Słowenia i Węgry należą do czołowych partnerów handlowych Polski (por. dane tabl. 11). Oczywiście, taki stan rzeczy stanowi m.in. pochodną bliskości geograficznej i tradycji współpracy. Ale zarazem ewidentne jest też to, że rosnący stopień komplementarności wewnątrzgałęziowej między Polską i tymi krajami jest dotychczas zdecydowanie wyższy niż w obrotach handlowych z najnowszymi krajami człon-

kowskimi UE (Bułgarią i Rumunią) oraz z krajami nadbałtyckimi, zwłaszcza z Łotwą i Estonią, z którymi zacieśnienie bardziej zaawansowanej współpracy gospodarczej napotyka nadal na znaczne trudności. Z wielu różnorodnych zresztą względów.

4.4. Stopień dopasowania struktury podaży eksportowej Polski do struktury popytu importowego pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej

O kształtowaniu się komplementarności gospodarczej i konkurencyjności gospodarki narodowej Polski na rynkach innych krajów (w naszym przypadku na rynkach pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej) świadczy również m.in. stopień dopasowania struktury podaży eksportowej do struktury popytu importowego partnerów. W analizach tego stanu rzeczy wykorzystuje się najczęściej wskaźniki, których obliczanie zaproponował swego czasu M. Michaely (1996). Chodzi o tzw. wskaźniki komplementarności strukturalnej w sferze handlu, które wykorzystuje się również w niniejszym opracowaniu (por. tab. 16).

Tablica 16 wskaźniki stopnia dopasowania struktury podaży eksportowej Polski do struktury popytu importowego pozostałych nowych krajów członkowskich UE w okresie 2000-2008 przy dwucyfrowej dezagregacji danych według klasyfikacji SITC^{a)}

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Polska - Bułgaria	0,11	0,29	0,18	0,26	0,29	0,24	0,28	0,28	0,42
Polska - Estonia	0,24	0,22	0,26	0,33	0,50	0,49	0,42	0,54	0,42
Polska - Litwa	0,22	0,27	0,22	0,24	0,33	0,36	0,36	0,40	0,37
Polska - Łotwa	0,37	0,39	0,45	0,41	0,44	0,47	0,51	0,51	0,48
Polska - Republika Czeska	0,38	0,35	0,40	0,36	0,37	0,48	0,44	0,47	0,47
Polska - Rumunia	0,18	0,19	0,27	0,29	0,31	0,32	0,35	0,37	0,42
Polska - Słowacja	0,23	0,30	0,30	0,36	0,38	0,42	0,42	0,44	0,47
Polska - Słowenia	0,24	0,25	0,25	0,28	0,33	0,40	0,36	0,42	0,43
Polska - Węgry	0,22	0,34	0,36	0,43	0,40	0,36	0,40	0,46	0,45
ww. kraje – średnia zwykła	0,24	0,29	0,31	0,33	0,37	0,39	0,39	0,43	0,44

a) Obliczono zgodnie z formułą:

$$C_{jk} = 1 - \left(\sum_{i=1}^n |m_{ik} - x_{ij}| \right) \div 2$$

Gdzie:

m_{ik} – udział grupy towarowej „i” w łącznym imporcie kraju „K”

x_{ij} – udział grupy towarowej „i” w łącznym eksporcie do kraju „K”

Wskaźnik C_{jk} waha się w granicach 0-1, przy czym jego wartość 0 oznacza, że towary grupy „i” eksportowane przez kraj „j” (np. przez Polskę) nie są w ogóle przedmiotem importu kraju „K”, zaś maksymalna wartość wynosi 1, gdy udziały importu rozpatrywanych grup towarowych „1, ..., n” analizowanego kraju są idealnie takie same, jak w eksporcie kraju „j” (w naszym przypadku Polski).

Źródło: jak w tabl. 12.

Przy dwucyfrowej dezagregacji danych według klasyfikacji SITC stopień dopasowania struktury podaży eksportowej Polski do struktury popytu importowego pozostałych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej wykazywał ewidentnie tendencję rosnącą. Te procesy obserwowano już w okresie przedakcesyjnym. Ich tempo było wtedy nawet wyższe niż w okresie po 2004 roku. W każdym razie nawet w ostatnim z analizowanych lat wskaźniki

M. Michaely'ego w odniesieniu do obrotów handlowych Polski z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi Unii kształtowały się na relatywnie niskim poziomie. Było to niewątpliwie efektem jakby przestarzałej struktury towarowej (także rodzajowej) eksportu Polski do tych krajów (w tym głównie relatywnie niskiego udziału w nim wyrobów kapitałochłonnych i technologicznie intensywnych), co z kolei hamowało proces intensyfikacji wewnętrzzaęziowego podziału pracy, w tym głównie handlu wewnętrzzaęziowego typu poziomego. Ale ogólnych przyczyn takiego a nie innego stanu rzeczy było znacznie więcej. Chodziło m.in. o relatywnie słabo nadal rozwinięte powiązania kapitałowe i naukowo-techniczne między Polską i analizowanymi krajami. Ograniczone były też dotychczas przepływy ludzi z ich zdolnościami i umiejętnościami.

5. Podsumowanie i wnioski

Droga Polski do członkostwa w Unii Europejskiej była niewątpliwie trudna i żmudna. W sumie jednakże opłacało się podejmować odpowiednie wysiłki również dlatego, że ich efektem są m.in. konkretne, pozytywne efekty w sferze handlu zagranicznego, ze wszystkimi tego skutkami dla wzrostu i rozwoju gospodarczego oraz kształtowania się poziomu dobrobytu obywateli. Te efekty mogły być znacznie większe gdyby w Polsce wykorzystano bardziej umiejętnie wiele dodatkowych możliwości, które stosunkowo łatwo wykazać bazując chociażby na dotychczasowym dorobku teoretycznym dotyczącym regionalnej integracji gospodarczej, ale przecież nie tylko.

Z przeprowadzonej analizy empirycznej wynika dość jednoznacznie, że w Polsce nie wykorzystano dotychczas m.in. wszystkich możliwości rozwoju i doskonalenia handlu wewnątrzunijnego, w tym handlu z pozostałymi nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej. Co więcej, w wielu tych nowych krajach odpowiednie możliwości wykorzystywano do końca 2008 roku w znacznie większym stopniu niż w Polsce. Dotyczyło to zwłaszcza Republiki Czeskiej, Słowacji, Słowenii i Węgier. Ogólnie rzecz biorąc, w tychże krajach w szybszym tempie i bardziej skutecznie niż w Polsce udawało się m.in. przechodzić od uwarunkowanych głównie zasobami naturalnymi tzw. komparatywnymi przewagami statycznymi do kreowania endogenicznych przewag konkurencyjnych typu dynamicznego m.in. poprzez umiejętnie prowadzoną politykę stabilizacji makroekonomicznej i rozwój szeroko rozumianej infrastruktury gospodarczej.

Ogólne wnioski są oczywiste. Przede wszystkim w Polsce należy bardziej konsekwentnie niż dotychczas realizować różnego rodzaju reformy systemowe mające na celu realizację założeń zapisanego przecież w Konstytucji modelu socjalnej gospodarki rynkowej i typowej dla niego koncepcji zlokalizowanego konkurowania i konkurencyjności międzynarodowej (*Standortwettbewerb*). Co więcej, wykorzystując doświadczenia wielu nowych krajów

członkowskich Unii Europejskiej warto bardziej konsekwentnie realizować postanowienia tzw. Traktatu z Maastricht i tzw. Strategii Lizbońskiej nie zapominając równocześnie o konieczności realizacji postanowień tzw. klauzul derogacyjnych zawartych w układzie akcesyjnym do Unii. Współcześnie trudno wskazać na lepsze, ogólne „drogowskazy”. Oczywiście, wszystko należy zacząć od tzw. „sprzątnięcia własnego podwórka”, zaś w tym przypadku kluczowe znaczenie wydają się mieć działania na rzecz poprawy infrastruktury gospodarczej i zwiększenia stopnia stabilizacji makroekonomicznej. Są to z natury rzeczy zagadnienia same w sobie.

Bibliografia

- [1]. Bąk H., Wojtkowska-Łodej G., red. (2009), *Gospodarka Polski w Unii Europejskiej*, SGH, Warszawa.
- [2]. Bożyk P. (1999), *24 kraje Europy Środkowej i Wschodniej – transformacja*, SGH, Warszawa.
- [3]. DG ECFIN (2006), *Growth and Competitiveness in the Polish Economy. The Road to Real Convergence*, European Economy, No 27, Brussels.
- [4]. *External and intra – European trade*, European Commission, Brussels, selected issues.
- [5]. Michaely M (1996), *Trade Preferential Agreements in Latin America; An Ex-ante Assessment*, Policy Research Working Paper, No 1583, World Bank, Washington.
- [6]. Miklaszewski S., Molendowski E., red. (2009), *Gospodarka światowa w warunkach globalizacji i regionalizacji rynków*, Difin, Warszawa.
- [7]. Misala J. (2008), *Problemy stabilizacji makroekonomicznej w Polsce w warunkach występowania deficytów bliźniaczych*, w: Rudolf S., red., *Sektor finansowy. Dylematy i kierunki rozwoju*, PTE, Warszawa.
- [8]. Misala J. (2009), *Funkcjonowanie Wspólnoty Europejskiej – kilka stylizowanych faktów*, w: Stępnia A., Umiński S., Zabłocka A., red., *Wybrane problemy integracji europejskiej*, Uniwersytet Gdański, Sopot.
- [9]. Molendowski E. (2007), *Liberalizacja wymiany handlowej krajów Europy Środkowo-wschodniej w okresie transformacji ze szczególnym uwzględnieniem doświadczeń krajów CEFTA*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- [10]. *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego*, GUS, Warszawa, wybrane wydania.
- [11]. Rosati D. (2009), *Umiędzynarodowienie gospodarki Polski a światowy kryzys gospodarczy*, Instytut Handlu Zagranicznego i Studiów Europejskich, SGH, Warszawa, masyzynopsis powielony.
- [12]. Weresa M., red. (2006), *Polska. Raport o konkurencyjności*, SGH, Warszawa.
- [13]. *World Investment Report*, UNCTAD, Geneva, wybrane wydania.